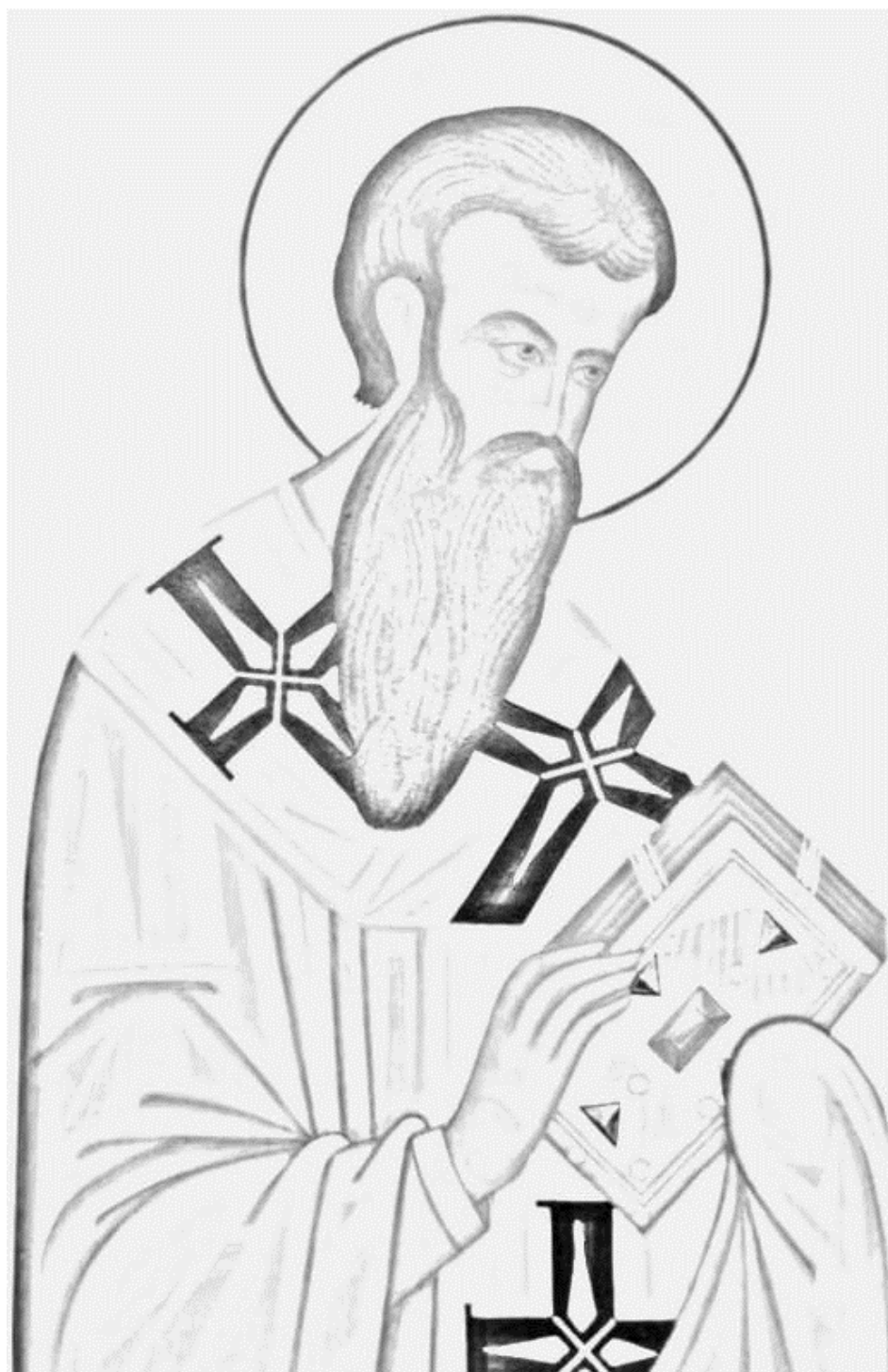

SFÂNTUL IERARH VASILE CEL MARE. OMILIA I LA HEXAEMERON

MIHAI-LUCIAN COȘNETE

Teologie Pastorală anul II

Abstract: Părinții Bisericii au arătat și demonstrat prin scrierile lor că textul Sf. Scripturi se poate interpreta prin 2 moduri: duhovnicesc și literal. O parte dintre Părinții Bisericii au dorit să realizeze un aspect duhovnicesc al Sf. Scripturi, iar alți Părinți Bisericești au dorit să explice mai în detaliu amănunțit a sensului literal ale scrierilor sfinte. Sf. Ierarh Vasile cel Mare a relatat în mod absolut egal ambele sensuri al cuvântului lui Dumnezeu din Sf. Scriptură.

Cuvinte cheie: Sf. Vasile cel Mare, Hexaameron, Sensul Literal, Sensul Duhovnicesc.

Sf. Vasile cel Mare - slujitor al cuvântului

Pentru început voi relata câteva repere din biografia Sf. Vasile cel Mare, le consider necesare în demersul de înțelegere a gândirii sale teologice. S-a născut în anul 329(330) într-o familie de aristocrați din Cezareea Capadociei, tatăl său fiind un renumit avocat și profesor de retorică. Din cei zece frați, trei au ajuns episcopi Vasile, Sf. Grigorie de Nyssa și Petru de Sebasta. Studiile făcându-le la școli renumite din Cezareea, Constantinopol și în sfârșit la Atena, unde se împrietenește cu Sf. Grigorie Teologul.

Vechiul Testament este o operă desăvârșită a iubirii dumnezeiești, pentru valul uriaș de sentimente care se desprind din învățăturile lui sfinte. De la Facerea și până la Apocalisa din Patmos a Sf. Ioan, marile taine ale credinței sunt expuse aici sintetic. Sf. Vasile cel Mare a fost un mare cărturar, de mare prestigiu a epocii sale, datorită cunostinței sale biblice a explicat și luminat pe credincioși despre învățăturile Sf. Scripturi prin scrierea celor nouă omilii (tâlcuiri) la Facerea, adică la cele 6 zile ale creației, așa numita lucrare Hexaameron¹⁹⁸.

În continuare aș dori să exemplific versetul 1 din Facerea din lucrarea Hexaameron de Sf. Vasile cel Mare în vederea relatării a celor două modalități de interpretare cea duhovnicescă și cea literală.

¹⁹⁸ Sf. Vasile cel Mare, *Omilii la Hexaameron*, PSB 17.

Sf. Vasile cel Mare, vorbind de crearea lumii pune la începutul Omiliei I citatul din Facerea 1.1 „*La început a făcut Dumnezeu cerul și pământul!*”¹⁹⁹, înscriind numele lui Dumnezeu pe fațada operei sale și-l prezintă pe Moise drept referentul vrednic de credință al creației lumi. Sf. Vasile cel Mare tâlcuiește acest verset în cele doua sensuri astfel:

1. În sensul literal, Sf. Vasile precizează că unii filosofi necunoscând pe Dumnezeu, nu au pus temelia creației universului o cauză rațională, ci mai degrabă au ales ipoteze materiale, atribuind elementelor lumii cauza creerii universului.

2. În sens duhovnicesc, Sf. Vasile din Revelația divină aflăm ca universul nu este creat din veșnicie, ci este o creație în care se reflectă Autorul său. Astfel, pentru ca nimeni să nu creadă că universul nu este din veșnicie, Sfânta Scriptură vorbește mai întâi despre începutul său. Expresia biblică „La început” indică prima unire a lui Dumnezeu cu timpul. De asemenea, trebuie precizat că această expresie indică momentul când se produce actul creator și apare creația, prima unire a veșniciei lui Dumnezeu cu timpul. „La început”²⁰⁰ înseamnă atât începutul coborârii lui Dumnezeu cât și începutul timpului, care ia ființă prin puterea creatoare a lui Dumnezeu.

A vorbi de un început al începutului, e cu totul caraghios. Și cine taie începutul în două face în loc de unul, două (începuturi) mai bine zis multe și nesfârșite, fiecare fracțiune putând fi tăiată în mai multe fracțiuni. Deci, pentru ca să învățăm că lumea a luat ființă în mod netemporal (αλφωως) deodată cu voirea lui Dumnezeu, s-a spus „*La început a făcut*”.

„În început se întâlnește deodată consimțirea voii divine celei mai presus de timp cu apariția primei clipe a timpului, a existenței create, în așa fel că se poate spune numai celei dintâi «început». Prin singura consimțire a voii a adus la existența toată mărirea celor văzute.”²⁰¹

Crearea lumii după Sfânta Scriptură este o preamărire a numelui lui Dumnezeu fiind expresia atotputerniciei, a desăvârșirii Sale și a purtării Sale de grijă. Expresia „a făcut” înseamnă pentru Sfântul Vasile că universul nu

¹⁹⁹ Facerea 1.1.

²⁰⁰ Aceste două cuvinte de la începutul Cărții Facerii au avut chipuri deosebite în traducerile românești ale Bibliei. Biblia lui Ștefan din 1688 le redă „De-nceput”; peste un secol, în 1795, Biblia de la Blaj scrie: „Întru început”; și sub această formă se continuă în Biblia de la Petersburg din 1819, în Biblia de la Buzău din 1854, în Biblia de la Sibiu din 1856 și în Biblia de la București din 1914. Biblia tipărită de SBB la Iași în 1874 adoptă o altă lectură: „La început”, și această lectură se continuă atât în Bibliile românești editate de Societatea Biblică Britanică, precum și în edițiile Sfântului Sinod al BOR începând cu cea din 1936 de la București.

²⁰¹ Sf. Vasile cel Mare, *Omilii la Hexaemeron*, PSB 17.

exprimă decât o infimă parte a atotputerniciei divine, căci puterea lui Dumnezeu nu poate fi măsurată doar prin crearea unei singure lumi.

Înțelepții antici nu credeau că lumea este opera lui Dumnezeu, spunând că ea a fost prezentă spontan, că ea a luat ființă dintr-o dată, ca umbra a puterii Sale, socotindu-L astfel numai o cauză involuntară a lumii .

Explicând cuvintele: „La început a făcut ...” Sfântul Vasile arată că nu din vreo necesitate este Dumnezeu cauza existenței, ci El „a creat în bunătatea Sa o operă folositoare, din înțelepciunea Sa un lucru prea frumos, cu puterea Sa o operă de măreție” .

Lumea nevăzută sau spirituală își datorează existența lui Dumnezeu, iar singurele cauze ale originii ei sunt în Dumnezeu și în puterea sau voința Sa. Creația lumii nevăzute a avut loc într-un moment necunoscut și de neînțeles pentru mintea și rațiunea noastră, deoarece, în timp ce istoricul cosmogoniei ne-a descoperit numai creația lucrurilor care se percep cu simțurile, modul de creație al puterilor ceresti e trecut sub tăcere.

Unii filosofi ai naturii (Aristotel)²⁰² spun, cu vorbe savante, că pământul stă nemișcat din anumite pricini: din pricina locului pe care îl ocupă în centrul universului și din pricina distanței totdeauna egală față de marginile universului; de aceea nu poate să se încline în vreo parte; așa că rămâne neapărat nemișcat, pentru că distanța egală, pe care o are din toate părțile de jur împrejurul lui, îi face cu neputință înclinarea în vreo parte. Locul acesta din centrul universului pe care pământul îl ocupă nu l-a dobândit nici ca o moștenire, nici prin sine însuși, ci este locul lui firesc și necesar. Deoarece corpul ceresc ocupă în înălțime cel mai îndepărtat loc, urmează, spun acești filosofi, că toate obiectele grele care cad de sus se îndreaptă din toate părțile spre centru; și în care direcție se îndreaptă părțile, într-acolo se îndreaptă și întregul. Dacă pietrele, lemnele și toate obiectele de pe pământ se îndreaptă în jos, atunci negreșit și pentru întregul pământ acesta îi este locul propriu și potrivit; iar dacă vreun obiect ușor se ridică din centru, negreșit se va îndrepta spre locurile cele mai de sus. Deci corpurilor grele le este proprie mișcarea înspre jos; iar josul, așa cum s-a arătat, este centrul. Să nu te minunezi, dar, dacă pământul nu cade în nici o parte; nu cade, pentru că ocupă, potrivit naturii lui, locul din mijloc. Trebuie deci neapărat ca pământul să rămână la locul său; poate însă să-și schimbe locul, dacă face vreo mișcare potrivnică naturii sale. Dacă ți se pare că poate fi adevărat ceva din cele spuse, atunci mută-ți admirația spre Dumnezeu, Care le-a rânduit așa pe acestea! Că nu se micșorează admirația pentru lucrurile mărețe din natură dacă se descoperă chipul în care Dumnezeu

²⁰² Aristotel Despre Cer, traducere de Serban Nicolau, adaptare Pr. Dan Badulescu, Ed. Paideia, 2005.

le-a făcut. Iar dacă nu le socotești adevărate, simpla ta credință să-ți fie mai puternică decât argumentele logice.

„Ieri ne-a învățat fericitul Moise că Făcătorul universului a împodobit urâtenia pământului cu ierburi, cu fel de fel de flori și cu plante; asăzi [...], tot așa și cerul acesta văzut a fost făcut de Dumnezeu mai strălucitor și mai frumos, împodobindu-l cu fel de fel de stele, și cu crearea celor doi mari luminători, soarele și luna. [...] Gândește-te, iubite, ce frumoasă e priveliștea cerului înstelat în miez de noapte! E mai încântător decât multe livezi și grădini cu flori! E împodobit, ca și cu niște flori, cu fel de fel de stele, care-și trimit pe pământ lumina lor”²⁰³.

„Toată creația este școală a sufletelor celor cuvântătoare, spune Vasile cel Mare în Hexaimeron (Facerea lumii în cele șase zile). Căci, privind la cele create de Dumnezeu, ne înălțăm cu mintea la cele nevăzute și ne întărim în sfânta credință. Cât suntem în trup, toate le vedem „ca prin oglindă”, adică prin creații, care formează icoana, imaginea celor viitoare de dincolo de mormânt.”²⁰⁴

Concluzii

Lumea nu e făcută din ceva, nici din Ființa lui Dumnezeu, nici din altceva. Aceasta înseamnă că își datorează existența puterii lui Dumnezeu care se manifestă în lucrarea Lui. Deși există și durează datorită puterii lui Dumnezeu, ea nu e puterea lui Dumnezeu însăși. Aceasta este deosebită de oricare altă putere prin faptul de a putea crea ceva din nimic și a-l putea susține în existență. Tot ceea ce este real în lume este produsul exclusiv al puterii voluntare a lui Dumnezeu.

Puterea și lucrarea lui Dumnezeu nu numai că creează și susține în existență făpturile, nefolosindu-se de nimic, ci le poate și susține în lucrările lor adăugând la puterea lor natural ce le-a dat-o prin creație, o putere a Lui mai presus de fire. Astfel, lucrarea lui Dumnezeu, deosebită de Ființa Lui, face posibil atât existența deosebită a lui Dumnezeu ca Persoană liberă de creaturi, cât și existența lor deosebită de a Lui.

²⁰³ Sfântul Ioan Gură de Aur, *Omilii la Facere I*, col. PSB, vol. 21, traducere, introducere, indici și note de Pr. D. Fecioru, Ed. IBMBOR, București, 1987, p. 81, 83-84.

²⁰⁴ Cleopa Ilie, *Ne vorbește părintele Cleopa*, vol. 4, Arhimandrit Cleopa Ilie, Ed. Mănăstirea Sihăstria, 1996.

Bibliografie:

- Anania Valeriu Bartolomeu, *Biblia sau Sfânta Scriptură*, Ed. Renașterea, Cluj-Napoca, 2009;
- Calciu-Dumitreasa, Pr. Drd., Gheorghe, *Crearea lumii expusă în „Hexaimeronul” Sfântului Vasile cel Mare*, în rev. Ortodoxia XXVII (1975), nr. 4;
- Mayr, Ernst, *De la bacterii la om*, trad. de Marcela Elena Badea și Ileana Popovici, Editura Humanitas, Bucuresti, 2004;
- Neaga, Pr. Prof., Nicolae, *Vechiul Testament în preocupările Sfântului Vasile cel Mare*, în rev. Ortodoxia XXXI (1979), nr. 1;
- *Sfântul Vasile cel Mare, Omilii la Hexaimeron*, trad. de Pr. Dumitru Fecioru, în Colectia P.S.B. vol. 17, Editura Institutului Biblic și de Misiune al Bisericii Ortodoxe Române, București, 1986.